

KIRJALLINEN KYSYMYS 172/2009 vp

Opintotuen takaisinperinnän kohtuullisuus

Eduskunnan puhemiehelle

Opintotukilain (65/1994) mukaisen opintotuen yhtenä myöntämisperusteena on taloudellisen tuen tarve, jota harkittaessa otetaan huomioon hakijan omat tulot opiskeluaikana. Opiskelijalla saa olla opintotuen lisäksi tuloja kutakin tuellista kuukautta kohden 660 euroa ja jokaista tuetonta kuukautta kohden 1 970 euroa. Näiden tulorajojen perusteella lasketaan vuodelle ns. vapaa tulo, jonka opiskelija voi ansaita menettämättä tukeaan. Järjestelmä on tältä osin selkeä koko vuoden opiskelevan opiskelijan kannalta, ja hallitusohjelman mukaan 30 prosentilla korotetut tulorajat ovat helpottaneet opiskelijoiden asemaa huomattavasti. Valitettavasti opintojensa loppuvaiheessa olevat opiskelijat, joiden valmistuminen on lähinnä kiinni lopputyön hyväksyttämisestä, ovat joutuneet väliinputoajan asemaan. Työpaikan vastaanottaminen ennen lopullista valmistumista saattaa aiheuttaa merkittävien summien takaisinperinnän, vaikka opintotukea olisikin nostettu opiskelun aikana vain todelliseen tarpeeseen.

Laki antaa mahdollisuuden takaisinperinnän kohtuullistamiseen tarkemmin määrittelemättä, millaisissa tilanteissa kohtuullistamiseen on aiheetta. Opintotukilautakunnilta saatujen tietojen mukaan kohtuullistamista käytetään vain maksukyvyttömiä osalta tai jos perittävä summa jää vähäiseksi. Kohtuullistamisharkinnassa ei oteta lainkaan huomioon muita olosuhteita. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa yhden nostamatta jätetyn opintotukikuukauden vuoksi suoritetaan puolentoistatuhannen euron takaisinperintä. Vastaavassa tilanteessa, jossa kaikkien kuu-

kausien opintotuki olisi vastoin todellista tarvetta nostettu, ei perintää suoritettaisi lainkaan, koska opintotukeen oikeuttavat opinnot katsotaan päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea opintotukilain 7 §:ssä säädetyn enimmäisajan. Tuskin opintotukilain tarkoituksena on tällä tavoin rangaista työllistymisestä ja tukikuukausien vain tarpeen mukaisesta käytöstä.

Oman ongelmansa asiaan tuo myös se, että opintotukikuukaudet lasketaan tulorajoihin vuosittain, kun puolestaan opiskelut ja valmistumiset noudattavat lukukausirytmää. Tämä tarkoittaa sisäänrakennettua ongelma-automaattia, koska useasti aktiivinen opiskelu päättyy kevätlukukauteen ja valmistuminen tapahtuu lopputyön hyväksymisen yhteydessä huomattavasti myöhemmin, käytännössä usein työllistymisen jälkeen.

Opintotukien takaisinperinnässä tulisi huomioida pelkkien tulorajojen, maksukyvyyn ja perittävien summien mahdollisen vähäisyyden lisäksi opintotuen todellinen tarve nostettujen tukien ajalta sekä myös takaisinperittävän määrän kohtuullisuus perintähetken tuloihin ja esim. perhetilanteeseen nähden. Järkevästä ja tuen tarpeetonta nostamista välttävästä käyttäytymisestä tulisi kohtuullistamisharkinnassa palkita eikä rangaista.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

KK 172/2009 vp — Markku Pakkanen /kesk

Millä tavoin hallitus aikoo vaikuttaa opintotuen takaisinperinnän kohtuullistamisharkinnan monipuolistamiseen niin, että järjestelmä on oikeustajun mu-

kainen, tuen hakijan rehellisyyden huomioiva ja nopeaan työllistymiseen kannustava?

Helsingissä 10 päivänä maaliskuuta 2009

Markku Pakkanen /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Markku Pakkanen /kesk näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 172/2009 vp:

*Millä tavoin hallitus aikoo vaikuttaa opintotuen takaisinperinnän kohtuullis-
tamisharkinnan monipuolistamiseen
niin, että järjestelmä on oikeustajun mu-
kainen, tuen hakijan rehellisyyden hu-
mioiva ja nopeaan työllistymiseen kan-
nustava?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Tulovalvonta voidaan tehdä luotettavasti vasta verotuksen valmistuttua. Jos opiskelijan vuositu-
lo ylittää opintotukilain mukaisen vapaan tulo-
rajan, opiskelijalle lähetetään päätösehdotus lii-
kaa maksetun tuen takaisinperimisestä, koska
Kelalla ei ole tietoa, mikä osa tuloista on saatu
opiskeluaikana. Opiskelija voi tehdä 30 päivän
kuluessa Kelalle uudelleen käsittelypyynnön, jos-
sa hän antaa selvityksen opinnoistaan ja siitä,
milloin tulot on saatu. Jos valvonnassa osoittau-
tuu, että opiskelijan tulot ylittävät tukikuukau-
sien määrään perustuvan vuositulorajan, peri-
tään liikaa maksettu tuki takaisin. Opintojen
aloittamisvuonna ennen opintojen aloittamiskuu-
kautta tai opintojen päättymisvuonna tutkinnon
suorittamiskuukauden tai opintotukeen oikeutta-
vien opintojen päättymisen jälkeen saatuja tuloja
ei kuitenkaan oteta huomioon siltä osin kuin va-
paa tulo ylittyisi niiden perusteella. Opiskelija
katsotaan valmistuneeksi sinä kuukautena, jona
hän on saanut tutkintotodistuksen, eikä hän ole
enää oikeutettu opintotukeen. Tämä peruste on
yksiselitteinen ja sama kaikille valmistuneille.

Opiskelijan tulee itse huolehtia siitä, että hä-
nen vuositulonsa eivät ylitä vuositulorajaa. Tuen
perumisen, palauttamisen ja lakkauttamisen voi
tehdä internetin kautta Kelan asiointipalvelussa.
Nettipalveluna toimiva laskentatapahtumaohjel-
ma helpottaa mahdollisen liikamaksun arvioi-
mista.

Opiskelija voi neuvotella Kansaneläkelaitok-
sen kanssa liikaa maksetun tuen takaisinmaksa-
misaikataulusta. Jos opiskelija valittaa Kansan-
eläkelaitoksen takaisinperintäpäätöksestä, voi-
daan takaisinperintä panna täytäntöön vasta kun
asiasta on olemassa opintotuen muutoksenhaku-
lautakunnan tai viime kädessä vakuutusosikeuden
lainvoimainen päätös.

Opintotukilain 27 §:n mukaan takaisinperin-
nästä voidaan luopua joko kokonaan tai osittain,
jos tämä katsotaan kohtuulliseksi eikä aiheeton
maksaminen ole johtunut etuuden saajan tai hä-
nen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai jos
aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen. Li-
säksi takaisinperinnästä voidaan luopua koko-
naan takaisinperintää koskevan päätöksen anta-
misen jälkeen myös silloin, kun takaisinperintää
ei etuuden saajan taloudellinen tilanne hu-
miooon ottaen ole enää tarkoituksenmukaista jat-
kaa tai kun perinnän jatkamisesta aiheutuisi peri-
mättä olevaan etuuden määrään nähden kohtuut-
tomat kustannukset.

Vuotta 2007 koskeneessa tulovalvonnassa
opintotuen vuositulo ylittyi lähes 48 000 opiske-
lijalla eli noin 14 prosentilla kaikista tuen saajis-
ta. Takaisinperintäehdotuksen saaneista noin 80
prosenttia joutuu maksamaan tukea takaisin.
Opintolainaa ei peritä koskaan tulojen vuoksi ta-
kaisin. Takaisinperinnät ovat kasvaneet, mikä
kertoo opiskelijoiden lisääntyneestä työssäkäyn-
nistä.

Opiskelijan omia tuloja korotettiin 30 prosenttia 1.1.2008 lukien hallitusohjelman edellyttämällä tavalla. Tämä muutos tulee lieventämään merkittävästi opiskelijan omiin tuloihin perustuvaa opintotuen tarveharkintaa. Uusia tuloja käytetään tehtäessä seuranta vuodelle 2008 tuloista vuonna 2010.

Kansaneläkelaitos tiedottaa opintotuen takaisinperinnästä suoraan opiskelijoille kirjeitse ja

yleisillä tiedotteilla. Opiskelijan omien tulojen vaikutuksesta kertova informaatio ei kuitenkaan aina saavuta kaikkia opiskelijoita tai opiskelijat kokevat annetun tiedon vaikeasti ymmärrettäväksi. Opetusministeriön toivomuksesta Kansaneläkelaitos on luvannut ryhtyä toimenpiteisiin tiedotusmateriaalin kehittämiseksi.

Helsingissä 25 päivänä maaliskuuta 2009

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 172/2009 rd undertecknat av riksdagsledamot Markku Pakkanen /cent:

På vilket sätt ämnar regeringen medverka till att skälighetsprövningen av återkravet av studiestöd görs mångsidigare så att systemet överensstämmer med rättskänslan, beaktar stödsökarens ärlighet och sporrar till snabb sysselsättning?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

En tillförlitlig inkomstövervakning kan göras först efter verkställd beskattning. Om den studerandes årsinkomst överskrider det fribelopp som anges i lagen om studiestöd, får den studerande ett förslag till beslut om återkrav av överbetalt stöd, eftersom Folkpensionsanstalten inte har några uppgifter om vilken del av inkomsterna som erhållits under studietiden. Den studerande kan inom 30 dagar be Folkpensionsanstalten om ny behandling. I begäran ger den studerande en utredning om studierna och när inkomsterna erhållits. Om det vid övervakningen visar sig att den studerandes inkomster överskrider den årsinkomstgräns som baserar sig på stödmånaderna, återkrävs det stöd som betalats för mycket. Inkomster som har erhållits samma år som studierna inleds men före den månad då studierna inleds eller som har erhållits samma år som studierna avslutas men efter den månad då examen avläggs eller efter att de studier som berättigar till studiestöd har slutförts beaktas dock inte till den del fribeloppet skulle överskridas på grund av dem. Den studerande anses ha blivit utexaminerad den månad som han eller hon har fått examensbetyg

och har då inte längre rätt till studiestöd. Denna grund är entydig och lika för alla utexaminerade.

Den studerande ska själv se till att årsinkomsten inte överstiger fribeloppet. Den studerande kan via Folkpensionsanstaltens service på nätet låta bli att lyfta stöd, återbetala stöd eller annullera stöd. På nätet finns också ett beräkningsprogram med vars hjälp det är lättare att uppskatta om stöd eventuellt betalats till för stort belopp.

De studerande kan förhandla med Folkpensionsanstalten om tidtabellen för återbetalning av överbetalt stöd. Om en studerande överklagar Folkpensionsanstaltens beslut om återkrav kan återkravet verkställas först när ett beslut av besvärsnämnden för studiestöd och i sista hand försäkringsdomstolens beslut har vunnit laga kraft.

Återkravet kan enligt 27 § i lagen om studiestöd frångås helt eller delvis, om detta anses skäligt och om utbetalningen utan grund inte berodde på svikligt förfarande eller grov oaktsamhet från förmånstagarens sida eller om det belopp som betalats utan grund är litet. Återkravet kan dessutom frångås helt efter det att beslut om återkrav har getts, om det med beaktande av förmånstagarens ekonomiska situation inte längre är ändamålsenligt att fortsätta återkrävandet eller om det med hänsyn till det förmånsbelopp som inte återkrävts medför oskäligen kostnader att fortsätta återkrävandet.

Vid inkomstövervakningen för 2007 överskreds årsinkomstgränsen för närmare 48 000 studerande, dvs. för ca 14 procent av alla stödtagare. Av dem som fått ett förslag om återkrav blir ca 80 procent tvungna att betala tillbaka stöd. Studielån återkrävs aldrig på grund av inkomsterna. Återkraven har ökat, vilket är ett tecken på att de studerande i allt högre grad förvärsarbetar.

Gränserna för den studerandes egna inkomster höjdes med 30 procent från den 1 januari

2008 i enlighet med regeringsprogrammet. Denna förändring kommer att betydligt lindra behovsprövningen av studiestödet utifrån de studerandes egna inkomster. De nya inkomstgränserna används 2010 när inkomsterna för 2008 granskas.

Folkpensionsanstalten informerar om återkrav av studiestödet direkt till de studerande per

brev och allmänna meddelanden. Informationen om hur den studerandes egna inkomster påverkar studiestödet når ändå inte alltid alla studerande eller de studerande tycker att informationen är svår att förstå. På undervisningsministeriets önskan har Folkpensionsanstalten lovat att vidta åtgärder för att utveckla informationsmaterialet.

Helsingfors den 25 mars 2009

Kultur- och idrottsminister Stefan Wallin